

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2025. Issue 5

Languages of publication: **Uzbek,** English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London , 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Fridrix Shillerning “Qaroqchilar” tragediyasida erksevarlik g’oyasining ilgari surilishi

Toshpo’latov Zayniddin Ibodullo o’g’li

Termiz davlat pedagogika instituti o’qituvchisi

O’roqova Mushtariy, Eshboyeva Xurshida

Termiz davlat pedagogika instituti talabalari

Annotasiya: Ushbu maqolada Fridrix Shillerning “Qaroqchilar” asari ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Asarda shaxs va jamiyat o’rtasidagi ziddiyat, adolat tushunchasining murakkabligi hamda erkinlik uchun kurash masalalari yoritilgan. Karl va Frans Moor obrazlari orqali insoniy fazilatlar va axloqiy tanazzul qarama-qarshi qo’yib ko’rsatiladi. Maqolada dramatik konflikt va badiiy ifoda vositalarining asar mazmunini ochishdagi ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so’zlar: Fridrix Shiller hayoti, ijodi, sarguzasht, erkinlik, ijtimoiy ziddiyat, ukaning qabihligi, axloqiy tanlov, isyon, aka-ukaning ziddiyatlari, Karl Moor, Frans Moor, badiiy tahlil.

Shiller Iogann Kristof Fridrix (1759.10.11, Nekkar bo’yidagi Marbax — 1805.9.5, Veymar) — nemis shoiri, dramaturg, tarixchi, san’at nazariyotchisi. Nemis mumtoz adabiyotining asoschilaridan. Lyudvigsburgdagi lotin maktabini tugatgach (1772), harbiy maktabning huquq va tibbiyot bo’limlarida o’qigan. Akademiyadagi maslaqdosh do’stlari bilan birga "muxolif poetik klub" tuzgan. shahrining o’zaro insoniy munosabatlardagi nafrat va g’arazgo’ylikni tasvirlovchi "Qaroqchilar" (1781) singari dastlabki asarlari shu klubda muhokama etilgan. Mazkur tragediyada uslubiy har xillik (shekspirona tragizm, barokko san’atiga xos istioraviylik, Russo asarlariga xos notiqlik) ka yo’l qo’yilgan bo’lsada, u nemis dramaturgiyasida siyosiy yo’nalishga ega bo’lgan yangi lirik drama janrini boshlab bergan.

F.Shiller 1782-yil gersog ta’qibidan qochib ketib, “Luiza Miller” (“Makr va muhabbat”ning dastlabki nusxasi) dramasi tugatgan. 1783-yil Mangeymga borib, shahar teatrida dramaturg lavozimini egallagan, dastlabki pyesalarini shu teatr uchun qayta ishlab bergan va “Reyn Taliyasi” jurnalini nashr etgan. Ammo moddiy barqarorlikka erishish niyatida dastlab Leypsigga, keyin Drezdenga ko’chib o’tgan. U shu davrda tarixiy o’tmish mavzusi bilan qiziqib, “Fiyeskaning Genuyadagi fitnasi” (1783), “Don Karlos” (1783—87) dramalarini, vatanparvarlik g’oyalari kuylangan she’rlari (“Shodlik uchun”, “Uzlat”, “Yengilmas armada” va boshqalar)ni, “Ruhnazar” (1786) romanini yozgan, “Ajoyib isyonlar va fitnalar tarixi” turkumida kitoblar yaratishga kirishgan (1j., 1787), “Birlashgan Niderlandlarning ispan hukmdorligidan chiqish tarixi” ustida ish olib bergan.

1787-yil Veymarga ko’chib borishi hamda Gyote bilan yaqin aloqada bo’lishi Sh. ijodi va dunyoqarashida yangi davrning boshlanishiga sabab bo’lgan. U 1789-yilda Gyote yordami bilan Yen untida tarix professor lavozimini egallab,

“Jahon tarixi nima va u qanday maqsadda o’rganiladi?” degan mavzuda ma’ruzalar o’qigan. I.Kant asarlari ta’sirida “San’atdagi fojiaiylik to’g’risida” (1792), “Nafosat va qadr-qimmat to’g’risida”, “Tantanavorlik to’g’risida” (1793), “Insonni estetik tarbiyalash to’g’risida xatlar” (1795), “Sodda va sentimental she’riyat to’g’risida” (1796) singari ilmiy ishlar yaratgan. shahrining talqiniga ko’ra, estetik tarbiya kishilar o’rtasida insoniy munosabatlarning barqarorlashishi, ularda insonparvarlik fazilatlarining shakllanishiga xizmat qilishi zarur. Uning 80—90-yillar lirikasida xuddi shu yo’nalishdagi his-tuyg’u va kechinmalar ifodalangan.

“Qaroqchilar” asari sarguzasht janrida yaratilgan bo’lsa-da, unda inson hayoti va jamiyat muammolari chuqur badiiy talqin etilgan. Asarda qaroqchilar obrazi orqali erkinlikka intilish, qonun va axloq o’rtasidagi ziddiyatlar ochib beriladi. Muallif voqealar rivoji orqali o’quvchini insoniy qadriyatlar haqida mushohada yuritishga chorlaydi.

Asarda qaroqchilar o’zlarini erkin insonlar deb biladilar. Ular davlat va jamiyat qonunlariga bo’ysunmay, dengizlarda mustaqil hayot kechiradilar. Biroq bu erkinlik cheksiz emasligi syujet davomida yaqqol namoyon bo’ladi. Qaroqchilar jamoasida ham qat’iy qoidalar, jazolar va majburiyatlar mavjud bo’lib, bu holat erkinlik mas’uliyat bilan bog’liqligini ko’rsatadi.

Yana shuni takidlash kerakki asarda oila a’zolari tasvirlangan ya’ni uch inson bular ota, aka va ukalar. Ular jamiyatda o’z o’rniga ega bo’lgan shaxslar edi. Bu asar orqali ijtimoiy tengsizlik va axloqiy ziddiyatlar ko’rsatib berilgan. Ushbu tragediya orqali Karl hamda Frans Moorlarning xarakter ziddiyatlarini ko’rishimiz mumkin.

Asarning muhim jihatlaridan biri — qahramonlarning axloqiy tanlov oldida qolishidir. Ba’zi qahramonlar boylik va kuch yo’lini tanlasa, boshqalari vijdon va adolatni ustun qo’yadi. Ushbu ichki kurashlar asarning dramatik ta’sirini kuchaytirib, o’quvchiga kuchli ruhiy ta’sir ko’rsatadi. Muallif dengiz, kemalar va bo’ron tasvirlari orqali inson hayotidagi beqarorlik va sinovlarni ramziy ifodalaydi. Qaroqchilar kemasi esa jamiyatning kichik modeli sifatida talqin etiladi. Har bir obraz va voqea muayyan g’oyaviy yukni o’zida mujassam etadi.

Xulosa qilib aytganda, “Qaroqchilar” asari sarguzasht voqealar orqali inson tabiatining murakkab va qarama-qarshi jihatlarini ochib beradi. Asarda kuch va zo’ravonlikka asoslangan hayot tarzining oxir-oqibat barqaror emasligi, bunday yo’l insonni ma’naviy tanazzulga olib kelishi ta’kidlanadi. Qaroqchilar obrazi orqali muallif jamiyatdan chetga chiqib yashash mumkin, biroq jamiyatdan butunlay ajralib bo’lmasligini ko’rsatadi. Asar kitobxonlarni tashqi erkinlikdan ko’ra ichki poklik va vijdon ustuvor ekanini anglashga undaydi. Shu jihatdan, “Qaroqchilar” insoniy mehr oqibatlari, qadriyatlar, mas’uliyat va tanlov oqibatlari haqida muhim xulosalar chiqarishga xizmat qiluvchi asardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Қароқчилар” асари. Тошкент Гафур Ғулом номидаги Адабиёт ва сан'ат нашриёти 1985
2. Abdullayev S. Adabiyotshunoslikka kirish. — Toshkent: O'qituvchi, 2018.
3. Karimov N. Badiiy asar tahlili va talqin masalalari. — Toshkent: Akademnashr, 2020.
4. Yo'ldoshev Q. Badiiy obraz va g'oya. — Toshkent: Fan, 2017.
5. Rasulov A. Sarguzasht janrining badiiy xususiyatlari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019

